

מראי מקומות- בבא בתרא ק"ה

(ג) **חולקין עליו חביריו על בן ננס- כ' הרשב"ם**, וס"ל דהוי ממון המוטל בספק וחולקים, דמספקא להו אי אמרי' תפוס לשון ראשון, וכו'. וכ' **המהר"ם** דיוצא לפי הרשב"ם דלפי רבנן שחולקים על בן ננס, גם בדין מתני' יהי' הדין חולקים, לענין הא דהן חסר הן יתר ומדה בחבל. אולם כ' דלפי שמואל ודאי אין הדין כן, שהרי שמואל אמר דלפי הצד דמספקינן אם לתפוס לשון ראשון או אחרון, דהדין הוא דהמע"ה, ומי שהוא המוחזק חולקין אחריו, ולכן אמר דהולך בתר פחות שבלשונות, והולכין אחר המוחזק, דכ' הרשב"ם בהמשך דזהו בעל הקרקע (ע' לקמן בזה). ויש לע' בשי' הרשב"ם, למה באמת נקט דלפי רב דהחולקים על בן ננס ס"ל דיחלוקו, ולא דאזלי' בתר פחות שבלשונות. ואף דרשב"ג ור' יוסי ס"ל דיחלוקו, כ' המהר"ם בהמשך דזהו משום דס"ל כסומכוס, אבל מהכ"ת לומר דכוונת לומר כן ג"כ, וצ"ע.

(ד) **אבל חכמים אומרים, הלך אחר פחות שבלשונות- כ' התוס' יו"ט** דמלשון הרשב"ם שכ' דיד מוכר הוא שמוחזק בקרקע שלו העליונה, וכו', משמע דאפי' אם עדיין לא נתן הלוקח המעות, מ"מ בעל הקרקע נחשב מוחזק, והביא דכן כ' **המגיד משנה**. וביאר התויו"ט, דאף דעדיין לא שילם הלוקח, מ"מ כיון דהמקח נגמר, ונתחייב לשלם חובו, לא יכול להוציא הקרקע מבעליה אלא בפחות שבלשונות. **אולם ע' בהשגת הראב"ד** (מכירה כ"ח, י"א), שכ' דאמרי' דלעולם הוי קולא לנתבע, ואם עדיין לא שילם, אז הוי הלוקח הנתבע, ואז אזלי' בתר קולא ידידי', ואם כבר שילם, אז בעל הקרקע הוא הנתבע, ואזלי' בתר קולא ידידי'. **וע' ברמב"ם** (שם) שכ' "הלך אחר הפחות שבלשונות, ואין לו אלא כדין אם חסר אם יתר". וכ' המגיד משנה שם שדעת הרמב"ם כדעת הרשב"ם, דהמוכר הוא המוחזק, לפי שהוא עומד בקרקע. **וע' בדרישה** (תו"מ ר"ח, ט') שכ' דמבואר בדעת הטור דלא פי' כן בדעת הרמב"ם, שהרי הביא דעת הרמב"ם ודעת הרשב"ם כב' שיטות שונות. ובפרישה שם

(א) **חולקין עליו חביריו על בן ננס- כ' הנמוקי יוסף** (נ. בדפיו) בשם הריטב"א, דכל הנדון אם הולכין אחר לשון אחרון או לא הוא רק בלשונות הסמוכין, לאפוקי היכא דכתי' למעלה מנה ולמטה מאתים, דבזה לכ"ע הולכין אחר למטה. אלא הק', היאך אפשר לומר בשתי לשונות סמוכין שלא יהא חזרה. ותי' דחיישינן כיון דאמר הלשון האחרון ולא ברר יותר, כי חזר וניחם על האחרון ורוצה בלשון ראשון. **והתוס' רי"ד כ' דבן ננס** הי' דן את דבריו דבכיוון אמרם, ולא נתבלבל לשונו, וכיון שבכיוון אמרם, א"כ ודאי הלשון האחרון הוא העיקר, דהא חזינן דהדר בי' מקמא, ורשאי אדם לחזור בו בתוכ"ד. ורבנן סברי כשאדם אומר שתי לשונות ביחד, לא בכוונה אמרם, אלא נתבלבל בלשונו. דהיינו, דבאמת לא רצה לומר אלא לשון אחד, וסבר לכופלו כדי לחזק דיבורו, והשינוי שיצא מפיו שלא מדעת הי'. **וע"ע בקובץ שיטות קמאי**, שהביא מהר"י קרקוש, שהביא שהק' **הבעל המאור**, מהו המח' אם תפוס לשון ראשון או אחרון, הרי קיי"ל דתוך כדי דבור כדבור דמי. ותי' דודאי כשאומר בפירוש ב' לשונות שסותרות זא"ז, ואומר "חוזרני בי" בפירוש בתכ"ד, חזרתו ודאי הוי חזרה. אבל כשאומרים ב' לשונות שסותרין זא"ז, ואינו חוזר בפירוש, אמרי' שמתחלה דעתו לומר ב' לשונות לדעת כן שאם יכולין להתקיים שניהם מוטב, ואם לאו, אז תלוי אם תפוס לשון ראשון או אחרון.

(ב) **חולקין עליו חביריו, וכו'- כ' הרשב"ם** שהוא משום דמספקא להו אם אמרי' תפוס לשון ראשון או לשון אחרון. **וע' בתוס' לעיל (סב:)** דנקט דספק אם תפוס לשון ראשון או לשון אחרון הוי ספיקא דדינא, ולכן כ' דמבואר מכאן דאף בספיקא דדינא אמרי' המוציא מחבירו עליו הראי'. אולם ע' **במשנה למלך** (שכירות ז', ב') דכ' דבאמת הוי ספק זו ספיקא זו ספק במציאות, דאיננו יודעין אם כוונתו לחזור מדבריו הראשונים, או אם אין כוונתו לחזור, אלא דדבריו שניים טעות הם.

מידו, ומ"ש, הרי כאן הוי השוכר כמי שתקף דבר המסתפק מיד חבירו, ולמה אין מוציאין מידו (ולהראשונים דס"ל דקיי"ל דת"ק אין מוציאין מידו, א"ש). ותי' דלעולם מוציאין מידו, כהסוגיא התם, ושאני הכא דכיון דלא בא המשכיר עד סוף החודש, א"כ הו"ל כמודה לו דהי' כוונתו שיהי' המחיר י"ב זהובים ובכלל זה חודש העיבור, ולכן שפיר הוי כולו לשוכר. והק' הנתיבות (דיני תפיסה [אחר סי' כ"ה], סוף אות ג'), הא מבואר בהמשך הסוגיא דטעמא משום דתפיס, ולא משום הודאה. ותי' דבאמת אינו אלא ספק הודאה, ולכן הוי תפיסה קודם שנולד הספק, דהיינו ספק זה אם הודה או לא, ומהני (משא"כ אם הי' הספק רק על הלשון, דאז יהי' תפיסה לאחר שנולד הספק). ומה דחולקין היכא דבא באמצע החודש, כ' תוס' "אבל בא באמצע החודש, נראה דלא שייך כ"כ אודויי אודי על חצי החדש, ואי אודי אודי על הכל, ומש"ה יחלוקו". וביאר המהרש"א דכוונת תוס' הי' לדחות תירוצו עי"ז, דודאי לא שייך לומר דהי' חצי הודאה אם הי' בא באמצע החודש, ולכן ודאי אין שייך לפרש הסוגיא כן. [אולם ע"פ הנתיבות הנ"ל אולי י"ל דכיון דבא באמצע החודש, הוי ספק הודאה באמצע החודש, וא"כ י"ל דמה דתפיס בתחלת החודש, הוי תפיסה קודם שנולד הספק, ומה שדר שם אחר אמצע החודש, זהו תפיסה לאחר שנולד הספק ולא מהני אבל לכאור' מלשון התוס' לא משמע דכוונתו לומר כן, וא"כ לכאור' יש קצת ראי' מכאן דלא כפי' הנתיבות בתירוצו של תוס', רצ"ע]

ז) **אי הואי התם הוה יהיבנא כולי' למשכיר-** הק' החי' הר"ן בב"מ (קב:), האיך אמר רב כן, האם הי' בא לחלוק על מתני' דב"מ, דאמר' בי' יחלוקו, ואיך אמר רב כולי' למשכיר. ותי' דרב אמר לך מתני' ס"ל כרבנן דמספקי' אם תפוס לשון ראשון או אחרון, ואנא דאמר' לפי' בן ננס, דס"ל תפוס לשון אחרון. ומה דס"ל לר"נ התם בב"מ (הובא דבריו ברשב"ם כאן) דכולו למשכיר משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת, יש לבאר דאינו חולק על המשנה, אלא דס"ל דמתני' דהתם סומכוס הוא, דס"ל דממון המוטל בספק חולקין, אבל לדינא קיי"ל כרבנן דהמע"ה, וא"כ ממילא כולו למשכיר, שהוא המוחזק.

ביאר דס"ל להרמב"ם דפחות שבלשונות היינו באמת הן חסר הן יתר, והוא, או משום דעי"ז מפחית הוא לשון השטר, דמה שאמר "בית כור עפר", אי"ז כ"כ בדוקא, א"נ דפחות שבלשונות היינו משום דאינו מבטל המקח, ואף אינו מכריחו להחזיר הדמים, אלא הוי מחילה, וזה חשיב גרוע שבלשונות.

ה) **והאמר שמואל בבא באמצע החודש עסקינן-** פי' הרשב"ם דלגבי מה שכבר דר שם, הרי מוחזק השוכר בממונו. אבל לגבי שאר החודש, אמר' דהעמד קרקע בחזקת בעליה, וצריך השוכר או לצאת או לשלם שכר של שאר החודש. והק' הקובץ הערות (ס"ז, י"ב), למה אמר' דהקרקע הוי בחזקת המשכיר, הרי עד עכשיו הי' השוכר דר שם, וא"כ לימא דהקרקע הוא בחזקתו, ומספק אל תוציאנו. ותי' דכיון דהספק הוא על תחילת היציאה מרשות בעלים, אם נפקעה מרשותו לזמן מרובה או לזמן מועט, בנוגע זה מוקמינן בחזקת בעלים הראשונים. וע"ע בשטמ"ק בב"מ (קב:) בשם החי' הר"ן, דהק' (כמו שהק' התוס' יו"ט שהבאנו לעיל) היכי פסיק ואמר כולו למשכיר היכי דבא בתחלת החודש, דמשמע אפי' בשלא פרע השכירות, והא כי היכי דהמשכיר מוחזק בקרקע שלו, ה"נ השוכר מוחזק בממונו, והיכי מפקינן מיני'. ותי' דלא דמי חיובו של משכיר לחיובו של שוכר. דהיינו, דשוכר חיובו ברור, שהוא חייב ליתן להמשכיר י"ב זהובים לשנה, וחיוב המשכיר אינו ברור, דשמא אין חודש העיבור בכלל. וסברתו צ"ב, וכ' הקונטסה"ס (ז', ג') דכוונתו לומר דכיון דאם ירצה המשכיר יכול להניח השוכר לדור שם לחודש הי"ג, ואז לא יהי' יכול השוכר לגרוע מחובו מידי, ולכן נמצא דאין הספק נופל אלא בקרקעו של משכיר, אם החודש העיבוד עדיין משועבד להשוכר או לא, וכיון דזהו שורש הספק, הרי בספק זה המשכיר הוא המוחזק ולא השוכר.

ו) **אבל בא בתחלת החודש כולו למשכיר-** כ' תוס' דכיון דאם בא בתחלת החודש כולו למשכיר, ואם בא בסוף החודש כולו לשוכר, ע"כ הביאור הוא משום דתפיסה מהני. והק' ע"ז מהא דאי' בב"מ (ו:) דתקפו כהן מוציאין